

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОТИДІЇ ВБИВСТВАМ НА ЗАМОВЛЕННЯ, ВЧИНЕНИМ НА ПОБУТОВОМУ ҐРУНТІ

Цибульський Д. В.

аспірант кафедри криміналістики

Національний університет «Одеська юридична академія»

вул. Фонтанська дорога, 23, Одеса, Україна

orcid.org/0000-0002-5038-2014

tsybulskyidmytro@ukr.net

Ключові слова: *вбивства на замовлення, вчинені на побутовому ґрунті, протидія злочинності, протидія вбивствам на замовлення, вчиненим на побутовому ґрунті.*

У статті охарактеризовано протидію вбивствам на замовлення, вчиненим на побутовому ґрунті. Розглянуто наявні у науковій літературі поняття, сутність характеристики, ознаки, структура і етапи (блоки) протидії кримінальним правопорушенням. Надане авторське розуміння протидії кримінальним правопорушенням як систематичній діяльності державних органів, суспільних інституцій і приватних осіб щодо мінімізації рівня вчинених злочинності, направлена на виявлення і усунення більшості причин і умов її вчинення, а також на виявлення протиправних діянь з тим аби припинити протиправну діяльність особи, що вчиняє кримінальні правопорушення, відновити порушені права, а також відновити збалансоване відчуття справедливості у суспільстві. Виділено конкретні дії правоохоронних органів і органів державної влади для запобігання вчинення вбивства на замовлення, вчиненого на побутовому ґрунті: загальна превенція, направлена на пояснення наслідків вчинення відповідного кримінального правопорушення; діяльність, спрямована на розширення соціальних меж для кожного громадянина; формування діючого законодавства і органів, що сприятимуть ефективному урегулюванню побутових спорів громадян; проведення активних оперативно-розшукових заходів, спрямованих на виявлення осіб, що шукають виконавця для вчинення запланованого ними вбивства. Зазначено, що виявлення вбивств на замовлення на побутовому ґрунті представляє собою активну діяльність перш за все правоохоронних органів, направлену на отримання інформації стосовно можливих протиправних дій. Визначено конкретні дії правоохоронних органів і органів державної влади для реагування на вчинення вбивства на замовлення на побутовому ґрунті: ефективне розслідування, з метою якнайшвидшого виявлення осіб, що причетні до вчинення вбивства на замовлення на побутовому ґрунті; проведення активних оперативно-розшукових заходів щодо встановлення наявних зв'язків жертви, а також пошуку виконавця кримінального правопорушення; виявлення причин, що спонукали особу звернутися до виконавця для реалізації її злочинного наміру, а також способу пошуку виконавця для подальшого аналізу і надання пропозицій стосовно профілактики їх; показове притягнення до відповідальності.

GENERAL CHARACTERISTICS OF COMBATING HOME-COMMITTED KILLINGS

Tsybulskiy D. V.

Postgraduate Student at the Department of Criminalistics

National University «Odesa Law Academy»

Fontanska Doroha str., 23, Odesa, Ukraine

orcid.org/0000-0002-5038-2014

tsybulskyidmytro@ukr.net

Key words: *contract killings committed on domestic grounds, crime prevention, combating contract killings committed on domestic grounds.*

The article describes the countermeasures against contract killings committed on domestic grounds. Concepts available in the scientific literature, the essence of characteristics, signs, structure and stages (blocks) of combating criminal offenses are considered. The provided author's understanding of combating criminal offenses as a systematic activity of state bodies, public institutions and private individuals to minimize the level of crime committed is aimed at identifying and eliminating most of the causes and conditions of its commission, as well as at identifying illegal acts in order to stop the illegal activity of a person who commits criminal offenses, to restore violated rights, as well as to restore a balanced sense of justice in society. Specific actions of law enforcement agencies and state authorities to prevent the commission of contract murder committed on domestic grounds are highlighted: general prevention aimed at explaining the consequences of committing the relevant criminal offense; activities aimed at expanding social boundaries for every citizen; formation of current legislation and bodies that will contribute to the effective settlement of domestic disputes of citizens; carrying out active investigative activities aimed at identifying persons who are looking for an executor to commit their planned murder. It is noted that the detection of contract killings on domestic grounds is an active activity, first of all, of law enforcement agencies, aimed at obtaining information about possible illegal actions. The specific actions of law enforcement agencies and state authorities to respond to the commission of a contract murder on domestic soil have been defined: an effective investigation, with the aim of quickly identifying persons involved in the commission of a contract murder on domestic soil; carrying out active investigative measures to establish the existing connections of the victim, as well as to search for the perpetrator of the criminal offense; identifying the reasons that prompted a person to turn to the executor for the realization of his criminal intent, as well as the method of finding the executor for further analysis and providing suggestions regarding their prevention; demonstrative prosecution.

Вступ. Зазвичай у будь-якому суспільстві, незважаючи на його політичний чи соціальний устрій, вбивство однієї особи іншою вважається недопустимим. Особливо в сучасному світі, де права особи складають центральну категорію у парадигмі існування багатьох країн, і зважаючи на їх суспільний розвиток – зрозуміло, що не дарма. На сьогоднішній день, якщо дослідити санкцію ч. 1 ст. 115 (Умисне вбивство) Кримінального кодексу України [1], то передбачений у ній вид покарання – позбавлення волі, тобто максимально суровий, а розмір від семи до п'ятнадцяти років, тобто верхня межа – максимальний розмір

даного виду покарання. Якщо ж взяти до уваги санкцію ч. 2 ст. 115 (Умисне вбивство з обтяжуючими обставинами) Кримінального кодексу України, то там передбачений виключний вид покарання – довічне позбавлення волі, що свідчить про пріоритетність даного виду злочину над багатьма іншими. Зважаючи на суспільну важливість і значущість цього виду злочину виникає необхідність детальніше дослідити деякі аспекти окремих видів вбивств.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Питанням, пов'язаним із дослідженням методики розслідування вбивств, присвячені наукові роботи

таких науковців як Ю.П. Аленін, Л.І. Аркуша, В.П. Бахін, І.В. Борисенко, О.Ю. Булулуков, Г.Ю. Жирний, В.С. Зеленецький, В.П. Колмаков, В.О. Коновалова, В.К. Лисиченко, В.А. Туляков, та ін. В Україні досліджували окремі проблеми розслідування вбивств на замовлення Л.І. Аркуша, В.П. Бахін, В.І. Бояров, В.О. Коновалова, М.В. Костенко, І.В. Сервецький, Б.Ф. Тимошенко, В.Ю. Шепітько.

Однак, у науці відсутні комплексні дослідження пов'язані з загальною характеристикою протидії вбивств на замовлення, вчиненим на побутовому ґрунті, що разом із тяжкістю відповідного злочину свідчить про необхідність дослідження даної тематики.

Мета дослідження. Отже, у своїй роботі ми будемо досліджувати загальну характеристику протидії вбивств на замовлення, вчиненим на побутовому ґрунті.

Виклад основного матеріалу. З початку пропонуємо визначитись із змістом категорії протидії, для подальшої можливості надання характеристики вбивствам на замовлення на побутовому ґрунті. Так О. М. Бандурка та О. М. Литвинов ознаками протидії злочинності вважають заходи реагування на вчинений злочин. До цих ознак вони відносять: «1) діяльність державних органів, інститутів громадянського суспільства, організацій і фізичних осіб у межах їхніх повноважень, спрямована проти злочинних посягань; 2) метою протидії є мінімізація та (або) ліквідація наслідків злочинної діяльності; 3) може здійснюватися як за допомогою ранньої (профілактичної) запобіжної діяльності, спрямованої на виявлення й подальше усунення причин протиправної (злочинної) діяльності, так і за допомогою боротьби, спрямованої на виявлення, запобігання, припинення, розкриття та розслідування злочинів» [2]. З огляду на вказану характеристику категорії протидії злочинності, можна виокремити певні її ознаки: це загальна діяльність як правоохоронних органів (в тому числі і органів кримінальної юстиції), так і державних органів, а також громадських об'єднань, інституцій, навіть фізичних осіб; зважаючи на невід'ємну роль злочинності у суспільстві – головною метою протидії є не викорінення (що неможливо) злочинності, а зниження і утримання її у прийнятних кількісних і якісних показниках; направленість діяльності протидії спрямована на можливу профілактику, виявлення і усунення протиправної діяльності.

Наявна і сутнісна характеристика протидії злочинності В. М. Куц зазначає, що «сутність протидії злочинності полягає в здійсненні соціально-управлінської діяльності, що охоплює реалізацію громадських і приватних ініціатив та кримінально-юстиційних зусиль, спрямова-

них на утримання злочинності в соціально допустимих межах, зміст якої становлять запобігання таким правопорушенням і правове реагування на них як взаємопов'язані безперервні процеси» [3]. З даного визначення вбачається, те, що протидія має носити системний характер; до суб'єктів протидії окрім правоохоронних органів мають здійснювати приватні особи, державні органи, що здійснюють соціально-управлінські функції і боротьба із злочинністю має бути спрямована не на подолання злочинності як суспільного явища, а на контролі в соціально допустимих межах.

Необхідно також вказати і на поняття, яке дається М.Л. Грібовим і А.М. Черняком: «протидія злочинності оперативними підрозділами є сукупністю заходів, що здійснюють їхніми силами та засобами з метою запобігання злочинам, їх виявлення, припинення та розслідування» [4, с. 48]. В основу вказаного визначення категорії протидії злочинності покладені напрямки протидії.

Отже, враховуючи вищезазначене необхідно констатувати, що *протидія злочинності це* – систематична діяльність державних органів, суспільних інституцій і приватних осіб щодо мінімізації рівня вчинених злочинності, направлена на виявлення і усунення більшості причин і умов її вчинення, а також на виявлення протиправних діянь з тим аби припинити протиправну діяльність особи, що вчиняє кримінальні правопорушення, відновити порушені права, а також відновити збалансоване відчуття справедливості у суспільстві.

Щодо можливих *ознак протидії злочинності*, то до них необхідно віднести:

- загальний характер держави, суспільства і окремих приватних осіб протидії злочинності. Зважаючи на загальний деструктивний характер злочинності – абсолютно все представники суспільства мають змогу з ними боротися;

- систематичність і безперервність. Злочинність є невід'ємною суспільною складовою, яка є автономною від органів державної влади і держави, вона є самодостатньою і само відновлюваною. З огляду на це необхідно розуміти, що її неможливо викоринити, особливо в умовах загальної глобалізації і збільшення рівня населення. Також, її можливе зменшення – не є приводом до зменшення інтенсивності або якості боротьби з нею, оскільки в такому випадку її рівень стрімко збільшиться;

- чіткі етапи або напрями протидії. Нами видається, що найбільш вдалим є запобігання (профілактика), виявлення, реакція на виявлену злочинну діяльність і усунення причин і умов, що сприяють злочинній діяльності.

Важливо також виділити і структуру протидії злочинності. Так, у науковій літературі наявна характеристика структури протидії злочинам,

однак на ґрунті ненависті, але незважаючи на її спеціальність, основні її структурні елементи є релевантними і для інших видів злочинності: «а) об'єкт – відносини, що складаються в державі, суспільстві та між окремими громадянами із приводу злочинів на ґрунті ненависті; б) предмет – елементи, які складають структуру та визначають сутність злочину на ґрунті ненависті; в) суб'єкти – держава, її органи та посадові особи, зокрема органи спеціальної компетенції, а також інститути громадянського суспільства, які здійснюють зазначену діяльність; г) мета (ціль) – мінімізація злочинів на ґрунті ненависті, аж до повного нівелювання» [5, с. 452]. Видається, цілком виправданим, що структура протидії злочинності складається із зазначених елементів, а саме з об'єкту, предмету, суб'єктів і мети.

Що ж стосується нашого бачення структури протидії злочинності, то вважаємо за доцільне виділити:

– *об'єкт протидії*, який в загальному включає всю злочинність;

– *предмет протидії*. В залежності від виду протиправного діяння та об'єкту як елементи складу кримінального правопорушення – різняться предмет протидії злочинності. Виділення предмету має важливе значення, оскільки залежно від нього – різняться суб'єкти, що протидіють протиправному діянню. Адже, правоохоронні органи мають різну спеціалізацію, направлену на підвищення ефективності їх роботи;

– *суб'єкти протидії*. Тут необхідно виділити чотириох ключових суб'єктів: державні органи, які залежно від етапу протидії можуть мати ключове або другорядне значення; працівники правоохоронних органів, які від етапу кримінального правопорушення, яке було виявлене – вчиняють різної направленості дії; громадські організації або журналісти, що за власною ініціативою або ситуативно сприяють протидії злочинності і фізичні (приватні) особи, які незважаючи на відсутність владних повноважень, або значного ресурсу, можуть інформувати правоохоронні органи, стосовно відомих їм протиправних подій. Також необхідно згадати і про наявність окремих правових можливостей фізичних осіб прямої протидії окремим злочинним посяганням, таких як: можливість подавати заяву або повідомлення про вчинення кримінального правопорушення, можливість законного затримання злочинця, можливість заподіяння шкоди злочинцю у випадку необхідної або уявної оборони, можливість заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам у стані крайньої необхідності тощо;

– *мета протидії злочинності*. Варто виділити загальну мету, яка направлена на зниження кількісних і якісних характеристик злочинності.

Однак в залежності від етапу протидії можливо виділяти спеціальну мету.

Вважаємо за необхідне дослідити також і можливі напрями, етапи або блоки протидії злочинності. Так М.Л. Грібов і А.М. Черняк вказують на те, що: «у змісті протидії злочинності більшість дослідників виокремлює два блоки, що пов'язані між собою та є елементами однієї системи: 1) запобігання злочинам; 2) реагування на них» [4, с. 40].

У доктрині наявна також і думка стосовно необхідності виокремлення «за рівнем сформованості причин та умов злочинної поведінки й пов'язаним із ними моментом її реалізації в попередженні злочину розрізняють: профілактику, що здійснюють до формування злочинного умислу; запобігання, тобто заходи, до яких вдаються після формування злочинного умислу до початку вчинення злочину; припинення злочину – запобіжні заходи, здійснювані після початку кримінально караних дій» [6, с. 185].

З огляду на вищезазначене, вбачаємо, що протидія злочинності включає наступні етапи (напрями/блоки):

– *Запобігання (попередження/профілактика) вчинення протиправного діяння*. Розглядаючи категорію запобігання необхідно виділити її можливі види. Так за діяльністю суб'єктів можна виділити: загальне запобігання (мається на увазі загальні превентивні заходи державних органів, направлені на усунення загальних причин і умов злочинності) і спеціальне запобігання (вчиняється правоохоронними органами, які в силу їх компетенції і наданих повноважень, превентивними заходами різної направленості намагаються знизити кількісні і якісні показники злочинності).

За направленістю суб'єктів запобігання можна виділити: загально-соціальне запобігання – направлене на всіх осіб, наявних у державі; спеціально-соціальне запобігання – направлене на конкретну групу осіб, що можуть представляти небезпеку для держави чи суспільства своїми діями і індивідуально-соціальне запобігання – дії компетентних органів, направлені на усунення умов чи причин здійснення злочинної діяльності стосовно однієї конкретної особи.

– *Виявлення кримінального правопорушення*. Це діяльність правоохоронних органів з відшукування інформації про наміри особи, її протиправні дії або ж про факт вчиненого кримінального правопорушення і обов'язкова його фіксація. Щодо суб'єктів виявлення кримінальних правопорушень, то тут можуть бути всі чотири види суб'єктів, які виділялись коли характеризували структуру протидії злочинності. Стосовно виявлення кримінального правопорушення, то в залежності від направлення діяльності суб'єктів виявлення, воно може бути: ситуативним виявленням (коли

суб'єкти випадково стають свідками протиправного діяння або ж отримують інформацію про протиправне діяння, і повідомляють про це правоохоронні органи) або спеціальним виявленням (коли суб'єкти виявлення цілеспрямовано проводять активні дії з виявлення можливих протиправних діянь для або повідомлення про них правоохоронні органи або ж надати цьому кримінально-правову оцінку);

– Реакція на протиправне діяння. Оцінюючи питання реакції на виявлене протиправне діяння необхідно зауважити, що залежно від суб'єкта, який його виявив, залежить і відповідна реакція. Так, якщо ознаки протиправної діяльності виявили державні органи, громадські організації (журналісти) чи фізичні (приватні) особи – вони мають повідомити про відомі їм факти протиправної діяльності правоохоронні органи.

Однак, якщо правоохоронний орган виявив самостійно або йому повідомили про вчинене кримінальне правопорушення, то в залежності від стадії вчинення відповідного кримінального правопорушення різняться і дії правоохоронних органів стосовно них. Так, у випадку, якщо правоохоронцем стала відома інформація стосовно готування до вчинення кримінального правопорушення, то вони мають здійснити запобігання його вчиненню. Зважаючи на використання нами для визначення початкового етапу протидії злочинності – запобігання, вбачаємо, що в цьому контексті необхідно вказати про *індивідуальне запобігання*, оскільки дії правоохоронців направлені щодо конкретних протиправних дій. Індивідуальне запобігання характеризується наявною можливістю в конкретній ситуації або конкретному кримінальному провадженні запобігти вчиненню кримінального правопорушення або досягнення злочинної мети, тобто зберегти цілим і недоторканим або неушкодженим предмет кримінального посягання. Воно можливе до закінчення кримінального правопорушення, оскільки після його вчинення починається розслідування уже закінченого вчиненого кримінального правопорушення. Необхідно зазначити, що незважаючи на переваги якісне індивідуальне запобігання є небезпечним для самих правоохоронних органів. У випадку систематичних дій правоохоронних органів із індивідуальне запобігання на стадії готування чи замаху до вчинення потенційного кримінального правопорушення – рівень злочинності матиме тенденцію знижуватись, що зазвичай призводить до політичних рішень зменшення кількості правоохоронних органів. Навіть незважаючи на безумовну якість правоохоронців, що вдало могли запобігати кримінальним правопорушенням – скорочення їх кількості призведе до зменшення їх ефективності, що матиме стратегічним наслідком – підвищення загального рівня злочинності.

Якщо ж правоохоронці дізналися про замах на вчинення кримінального правопорушення, то їх дії стосовно не допущення вчинення кримінального правопорушення можна охарактеризувати як *припинення* уже розпочатої кримінально-каранної діяльності.

У випадку виявлення уже скоєного кримінального правопорушення відбуватиметься *розслідування* вчиненого кримінального правопорушення. Звертаємо увагу, на те, що в залежності від виду кримінального правопорушення – проступок чи злочин, відрізняються кримінальні процесуальні форми їх розслідування: слідство для злочинів і дізнання для проступків.

– Комплексне виявлення і усунення причин і умов, що сприяють окремим проявам злочинності. Вказана діяльність є схожою або навіть аналогічною тій, що характеризується під час запобігання (попередження/профілактика) вчинення протиправного діяння. Їх відмінність полягає у спеціальному характері даного етапу протидії злочинності, який має бути направлений на збір актуальних причин, умов, способів, знарядь вчинених кримінальних правопорушень для подальшого актуального запобігання вчинення кримінальних правопорушень.

Зважаючи на розглянуті особливості загально-теоретичної характеристики протидії злочинності, а також виділення її етапів, вважаємо за необхідне розглянути особливості стосовно кожного з них у контексті протидії вбивствам на замовлення, вчиненим на побутовому ґрунті.

Запобігання вбивствам вчиненим на замовлення на побутовому ґрунті має проявлятися у наступних діях суб'єктів протидії злочинності:

– загальна превенція направлена на пояснення наслідків вчинення відповідного кримінального правопорушення;

– направлена діяльність на розширення соціальних меж для кожного громадянина, з метою наявності у нього альтернативи у випадку наявності суб'єктивних «підстав» для вчинення зазначеного кримінального правопорушення;

– формування діючого законодавства і органів, що сприятимуть ефективному урегулюванню побутових спорів громадян для зниження можливих підстав для вчинення вбивства на замовлення на побутовому ґрунті;

– проведення активних оперативно-розшукових заходів, спрямованих на виявлення осіб, що шукають виконавця для вчинення запланованого ними вбивства, при цьому маємо розуміти, що відповідні оперативно-розшукові заходи мають не перерости у провокацію вчинення кримінального правопорушення;

– проведення профілактичних бесід дільничного з сім'ями, в яких наявне домашнє насильство.

Виявлення вбивств на замовлення на побутовому ґрунті представляє собою активну діяльність

перш за все правоохоронних органів, направлену на отримання інформації стосовно можливих протиправних дій. Для цього працівник правоохоронного органу має спілкуватися зі своїми конфідентами, журналістами, представниками громадських організацій, сімейними психологами, дільничними офіцерами, центрами підтримки (у випадках наявних ознак домашнього насильства) тощо.

Реагування на замовні вбивства вчинені на побутовому ґрунті має проявлятися у наступних діях правоохоронних органів і органів державної влади:

– у випадку виявлення інформації на стадії готування до злочину – встановлення наміру особи, її спілчників, знарядь і засобів, іншої інформації, яка має бути встановлена працівниками правоохоронних органів для здійснення подальшого індивідуального запобігання вчиненню злочину;

– у випадку виявлення інформації стосовно вчинення замаху на злочин – негайне припинення розпочатого замаху, з метою зберегти не ушкодженні охоронюваним кримінальним законом об'єкти;

– у випадку виявлення інформації про уже вчинений злочин – ефективне розслідування, з метою якнайшвидшого виявлення осіб, що причетні до вчинення вбивства на замовлення на побутовому ґрунті, а також проведення активних оператив-

но-розшукових заходів щодо встановлення наявних зв'язків жертви, а також пошуку виконавця кримінального правопорушення.

Комплексне виявлення і усунення причин і умов, що сприяють окремим проявам злочинності. Цей етап протидії вбивствам на замовлення, вчиненим на побутовому ґрунті, характеризується виявленням причин, що спонукали особу звернутися до виконавця для реалізації її злочинного наміру, а також способу пошуку виконавця для подальшого аналізу і надання пропозицій стосовно профілактики їх; показовим притягнення до відповідальності з метою поширення суспільної думки про невідворотність покарання.

Висновок. Зазначені вище заходи запобігання вчиненню вбивства на замовлення на побутовому ґрунті носять загальний характер, і у кожному конкретному випадку – має реалізовуватись один або комбінація з декількох відповідних заходів для запобігання злочину. Відповідна комбінація має залежати від оперативно-розшукової чи слідчої ситуації, яка склалася у випадку виявлення на певній стадії виконання вбивства на замовлення на побутовому ґрунті.

Перспективами подальших досліджень з даної тематики є більш детальне дослідження кожного з елементів протидії убивствам на замовлення на побутовому ґрунті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2000 року, № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n89>
2. Бандурка О. М. Система протидії злочинності: поняття та сутність. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2015. № 2(10). С. 168–177.
3. Куц В. Протидія злочинності: сутність і зміст. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2016. № 4. С. 104–112.
4. Грібов М. Л., Черняк А. М. Протидія злочинності оперативними підрозділами правоохоронних органів: поняття та зміст. *Науковий вісник академії внутрішніх справ*. 2018. № 4(109). С. 37–51.
5. Дручек О. В., Легенький В. В. Протидія злочинам, здійсненим на ґрунті ненависті: поняття, зміст, ознаки. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 4. С. 450–453.
6. Оперативно-розшукова діяльність : навч. посіб. / за ред. О. М. Джужі. Київ : Правова єдність, 2009. 310 с.

REFERENCES

1. Kryminalnyi kodeks Ukrainy [Criminal codex of Ukraine] (2000). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n89> [in Ukrainian].
2. Bandurka, O. M. (2015). Systema protydyi zlochynnosti: poniattia ta sutnist [Crime prevention system: concept and essence]. *Visnyk kryminolohichnoi asotsiatsii Ukrainy* [Bulletin of the Criminological Association of Ukraine]. № 2(10), P. 168–177. [in Ukrainian].
3. Kuts, V. (2016). Protydiia zlochynnosti: sutnist i zmist [Combating crime: essence and content]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy* [Scientific journal of the National Academy of the Prosecutor's Office of Ukraine]. № 4. P. 104–112. [in Ukrainian].
4. Hribov, M. L., Cherniak, A. M. (2018). Protydiia zlochynnosti operatyvnymy pidrozdilamy pravookhoronnykh orhaniv: poniattia ta zmist [Combating crime by operational units of law enforcement agencies: concepts and content zmist]. *Naukovyi visnyk akademii vnutrishnikh sprav* [Scientific Bulletin of the Academy of Internal Affairs]. № 4(109). P. 37–51. [in Ukrainian].
5. Druchek, O.V., Lehenkyi, V.V. (2021). Protydiia zlochynam, zdiisnenym na grunti nenavysti: poniattia, zmist, oznaky [Combating hate crimes: concepts, content, signs]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal* [Legal scientific electronic journal]. № 4. P. 450–453. [in Ukrainian].
6. Dzhuzhia, O. M. (2009). Operatyvno-rozshukova diialnist : navch. posib [Operative and investigative activity : Tutorial]. Kyiv : Pravova yednist, 310 p. [in Ukrainian].